

БӨЛІМ: ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЕКТ

Жасанды интеллект құралдары білім беруде: мүмкіндігі, пайдасы және қауіптері

ЖАРИЯЛАНДЫ
14.05.2026**ТІРЕК СӨЗДЕР**
edtech, білім беру, Жасанды интеллект, Қазақстан, мұғалімдерге**СІЛТЕМЕ**
<https://bilimger.kz/188696/>

Таңертең мұғалім телефоннан бір ғана сұрақты тереді: «Бүгінгі сабаққа 10 деңгейлі тапсырма керек, 7-сыныпқа лайық, тақырыбы – пайыздар». Бірнеше секундтан кейін ол дайын жоспар, қысқа түсіндірме, тексеру сұрақтары және қосымша мысалдар алады. Дәл осындай көрініс қазір білім беруде жиі кездесіп келеді. Бұл – оқу процесін жылдамдататын, жекелендіретін және кейде мұғалімнің жұмысын жеңілдететін жаңа цифрлық көмекші.

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЕКТ ҚҰРАЛДАРЫ БІЛІМ БЕРУДЕ ДЕГЕНІМІЗ НЕ — 1 МИНУТТА ТҮСІНДІРУ

Жасанды интеллект құралдары білім беруде – оқыту, оқу, бағалау және материал дайындау процесін автоматтандыруға немесе жақсартуға көмектесетін бағдарламалар мен сервистер. Олар мәтін жазады, сұрақтарға жауап береді, күрделі тақырыпты жеңіл тілге аударады, тапсырма құрастырады, тест тексереді, тіпті оқушының әлсіз тұсын байқап, соған сай ұсыныс бере алады.

Қарапайым тілмен айтсақ, бұл – «бәрін өзі істейтін» ғажайып емес. Бұл – дұрыс қолданылса, уақыт үнемдейтін ақылды көмекші. Мұнда негізгі идея біреу: мұғалімді алмастыру емес, мұғалімнің мүмкіндігін күшейту.

НАҚТЫ НЕ ІСТЕЙ АЛАДЫ (МЫСАЛДАРМЕН)

1) Сабаққа материал дайындау

Мұғалім бір тақырыпты енгізіп, қысқаша түсіндірме, мысал, үй жұмысы және деңгейлік тапсырма ала алады. Мысалы, «сөйлем мүшелері» тақырыбы бойынша 3 түрлі күрделілік деңгейіндегі жаттығуларды бір минутта жасауға болады.

2) Оқушыға жеке көмек беру

Бір оқушы формуланы түсінбей отыр, екіншісі мәтінді қысқартуда қиналады, үшіншісі эссе құрылымын білмейді. ЖИ әрқайсысына әртүрлі форматта көмектесе алады: қарапайым тілмен түсіндіру, қадамдық нұсқаулық, мысал келтіру.

3) Тілді дамыту

Қазақ тілі, орыс тілі немесе ағылшын тіліне қатысты сөздік қорды кеңейту, грамматикалық қателерді табу, мәтінді стиль жағынан түзету сияқты жұмыстарда пайдалы. Әсіресе эссе, баяндама, презентация жасағанда үлкен көмек береді.

4) Бағалау және кері байланыс

ЖИ тест сұрақтарын құрастырып, жауаптарды салыстыруға, қателерді топтастыруға көмектеседі. Бірақ соңғы баға мен педагогикалық шешімді адам қабылдауы керек. Себебі бағалау тек дұрыс/бұрыс емес, логика, талдау және шығармашылықты да қамтиды.

5) Инклюзивті білім беру

Есту, көру, оқу ерекшелігі бар оқушыларға мәтінді дыбысқа айналдыру, қысқарту, жеңіл тілге көшіру сияқты функциялар үлкен қолдау болады. Бұл – тең мүмкіндікке жақындататын маңызды бағыт.

ҚАЗАҚСТАНДА ҚАЛАЙ ҚОЛДАНЫЛАДЫ / ҚОЛДАНЫЛА АЛАДЫ

Қазақстанда бұл құралдар қазірдің өзінде мұғалімдер мен студенттер арасында таралып келеді. Көп адам оларды конспект жинауға, тестке дайындалуға, презентация мәтінін құрауға пайдаланады. Бірақ әлеуеті бұдан әлдеқайда кең.

- **Мектептерде:** пән мұғалімдері тақырыпты түсіндірудің балама нұсқаларын жасап, оқу деңгейіне қарай тапсырманы бейімдей алады.
- **Колледж және ЖОО-да:** реферат жоспары, ғылыми мәтінді құрылымдау, дереккөздерді сұрыптау, презентация дайындау жеңілдейді.
- **Ауылдық мектептерде:** сапалы әдістемелік материалға қолжетім аз жерде ЖИ қосымша ресурс бола алады.
- **Қазақ тілінде:** ең үлкен мүмкіндік – қазақша контентті көбейту. Терминология, оқулық стилі, жаттығулар мен түсіндірмелер сапалы жасалса, пайдасы артады.

Бірақ бір маңызды шарт бар: құралдың тілі де, мазмұны да жергілікті контекстке сай болуы керек. Қазақстан тарихы, мәдениеті, емле нормасы, оқу бағдарламасы ескерілмесе, нәтиже шала болуы мүмкін.

ҚАУІПТЕРІ МЕН ШЕКТЕУЛЕРІ (МАҢЫЗДЫ!)

ЖИ-ді білім беруде қолданғанда ең үлкен қателік – оған толық сеніп қалу. Бұл құрал кейде өте сенімді көрінетін, бірақ қате ақпарат береді. Бір сөзбен айтқанда, «өзінен-өзі ақиқат» емес.

- **Қате жауап беруі мүмкін:** дата, формула, факт немесе дерек бұрмалануы ықтимал.
- **Плагиат тәуекелі бар:** оқушы дайын мәтінді көшіріп, шын білім алмай қалуы мүмкін.
- **Сыни ойлауды әлсіретуі мүмкін:** бәрін құралға тапсыру әдетке айналса, талдау дағдысы төмендейді.
- **Дербес дерек қауіпі:** оқушының аты-жөні, бағасы, жеке мәліметі сыртқы сервиске түсіп кетпеуі керек.
- **Теңсіздік мәселесі:** интернеті әлсіз немесе құрылғысы жоқ оқушы артта қалуы мүмкін.

Сондықтан ЖИ-ді «орынбасар» емес, «серіктес» ретінде қараған дұрыс. Соңғы шешім, дәлдік және этика – адамның қолында.

БАСТАУШЫЛАРҒА НҰСҚАУЛЫҚ

Егер сіз ЖИ құралдарын енді бастап көргіңіз келсе, күрделендірмеңіз. Алдымен бір нақты міндет таңдаңыз: сабақ жоспары, тест, қысқаша түсіндірме немесе мәтінді түзету. Сосын сұрағыңызды анық жазыңыз.

- **Нақты болыңыз:** «7-сыныпқа 5 тапсырма жаса» дегендей.
- **Контекст беріңіз:** пән, сынып, тіл, мақсатты көрсетіңіз.
- **Нәтижені тексеріңіз:** фактіні, терминді, есепті міндетті түрде салыстырыңыз.
- **Қазақша сапаны қадағалаңыз:** стиль, емле, терминологияға назар аударыңыз.
- **Оқушыға ережені түсіндіріңіз:** бұл құралды көшіру үшін емес, үйрену үшін қолдану керек.

Ең жақсы тәсіл – шағын эксперименттен бастау. Бір сабақта ғана қолданып көріңіз, нәтижесін салыстырыңыз, кейін жүйелі енгізіңіз. Сонда сіз ЖИ-дің шынайы пайдасын да, шекарасын да түсінесіз.

Қорытынды: жасанды интеллект білім беруді революция жасайтын сиқыр емес, бірақ дұрыс қолданылса, ол оқуды ыңғайлы, жекелендірілген және тиімді ете алады. Негізгі сұрақ «ЖИ керек пе?» емес, «оны қалай сауатты қолданамыз?» деген сұрақ.

ҚМ АА Куәлік нөмірі: **KZ45VPY00102718** — ҚР Мәдениет және Ақпарат министрлігі

© 2026 **Bilimger.kz** Ақпараттық-танымдық білім порталы. Барлық мазмұн авторлық құқықпен қорғалған.